

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 4 December 2000
Årgång 29

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
Höstmöten med Sture Werlinder	4
Arbetsträffar på Hembygdsgården	5
Årsprogram 2001	7
Väsby Järnhandel.....	9
Rapport från Runby Nedra.....	10
Granen står så grön och grann i stugan	11
Juldikt	13
Bokloppis	14
Skolbesök	15
Mojsen - minnen från ett matställe	16
Prästgårdens flygel fick nytt liv.....	18
Korsord	24

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten • Tryck: Wäsby Tryckeri

Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Bästa hembygdsvänner!

Vad tiden hastigt flyger iväg, och vi är redan inne i sista kvartalet av år 2000, och vi börjar så smått planeringen för nästa års verksamhet i föreningen.

Dessutom har i denna sena årstid våra myndigheter lagt en annan väsentlig börda på de innevånare som inte uppnått pensionsålder ännu, nämligen att senast den 5 november, ta ställning till valet av pensionsfonder i vårt premiepensionsval, med fonder hit och dit, och att försöka ta ställning till våra framtida pensioner så gott det nu går, vilket har visat sig vara svårt att välja det bästa och rätta för var och en i denna situation för oss som är noviser i ämnet.

Stöld på Hembygdsgården

Jag kan också nämna en tråkig historia med en stöld från Hembygdsgården som skedde i början av oktober.

Nämligen det faktum att entrégrindarna en natt mellan lördag och söndag den 8 och 9 okt blev stulna och bortforslade från Hembygdsgården, "jo Ni läste rätt"! Hur det försvann eller vem förövaren eller förövarna är har varken vi eller polisen kunnat spåra, saken är i alla fall polisanmäld.

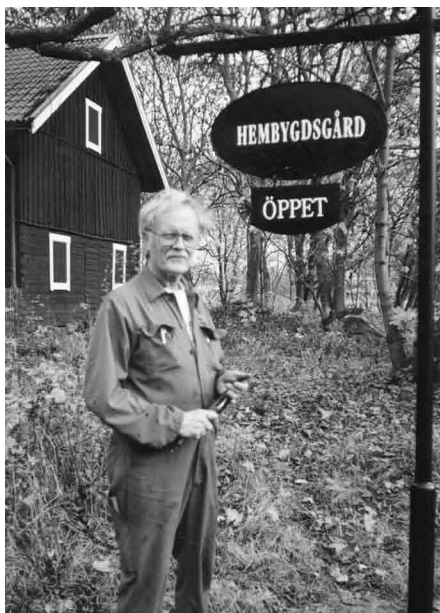
Tydligen har man inte längre någon respekt eller moral gentemot ideellt arbetande föreningar längre. Vad kan vi då göra för att undvika dylika stölder och tillgrepp undrar man? Vi har diskuterat att montera upp någon form av larm, men detta ställer sig kostnadsmissigt rätt så dyrt, men detta är utan tvekan mycket bekymmersamt om vi betänker att det kan upprepa sig om vi inte vidtar några åtgärder mot liknande tillgrepp.

Stolpskylt till Hembygdsgården

Så snabbt över till lite positiva inslag: Vid det senaste styrelsemötet lades ett förslag från undertecknad om att en vacker skylt strax utanför Hembygdsgårdens inhägnad borde uppsättas med en text som upplyser om Hembygdsgårdens läge, och en avtagbar sate-litskylt som hänges under den fasta skylten

[huvudskylt] med texten "ÖPPET" när Hembygdsgården är öppen och när aktiviteter pågår där. Styrelsen beslutade då att ge förslaget laga kraft och tillse att skylten tillverkas och kommer på plats så fort som möj-

ligt, styrelsen gav då Ulf och undertecknad uppdraget att ordna med byggnadslovs-handlingar och jag uppdraget att undersöka utformningen av skylt och skyltstolpe samt kostnaden för detta.

Efter konsultation med "Konstsmeden" vid Hammarby Gamla Apotek, som lämnade oss ett konstnärligt utformningsförslag och kostnadsförslag med ett totalpris på 6000 skr för smidd stolpe och två st. smidda skyltar med upphängningar och målad med text på båda sidor, varvid styrelsen den 6 okt tog ett enhälligt beslut om inköp av detta, samt godkände även den angivna offererade totalkostnaden, varvid en beställning upprättades till Konstsmedjan och metallkonstnär Kalervo Rautakangas vid Hammarby Gamla Apotek som fick uppdraget att färdigställa nämnda smidesprojekt, varefter den blev klar och levererad ca fjorton dagar senare, samtidigt som bygglovs godkännande från kommunen kom samma vecka till föreningen.

Torsdagen den 19 okt grävde vi stolpgropen och göt fast upphängningsstolpen med 50 kg betong och armering. Lördagen den 21 okt vid tiden för bokloppis hängdes skyltarna upp med en liten invigningsceremoni och fotografering. Så ta gärna tillfället så fort som möjligt och åk upp till Hembydsgården [Pukslagargatan] och beskåda den vackra utsmyckade hembydsskylten.

Höstmöten med Sture Werlinder

Vi har vid tre sammankomster haft föreläsning i sept och okt vid Hembygdsgården och ladugården, med aktuella ämnen som: 1. Byggnadsvård, 2. Gamla hantverk och hantverkare i Upplands Väsby, 3. Dokumentation, Arkivarbete och Ljudupptagning. Föredrags-hållare var Sture Werlinder från Länsförbundet. Alla tre föreläsningarna var mycket intressanta

och kunskapshöjande för deltagarna, en inte så ringa skara hade hörsammat inbjudan och samlats till mötena, där deltagarna även bjöds på kaffe i pauserna.

Vid de första två föreläsningarna hade vi samarbete på prov med Vuxenskolan på det ekonomiska planet, vilket betyder att Vuxenskolan bidrar med ekonomiskt stöd till föreläsningens arvode, men vi står som huvudarrangör och kommer vid årsslutet att utvärdera resultatet av detta.

Vid den första föreläsningen som handlade om byggnadsvård gick samtliga deltagare runt Hembygdsgårdens byggnader i slutet av mötet med Sture Werlinder som ciceron och besiktningssman, vilket resulterade i ett antal åtgärdsplaner för reparationer av aktuella åtgärder som måste vidtagas per område. Ulf fick i uppdrag att vidtala kommunens byggnadsansvarige i ärendet för att få de utpekade bristerna åtgärdade.

En lista med besiktningsspunkterna finns tillgänglig att få för den som är intresserad.

Arbetsträffar på Hembygdsgården

På styrelsens initiativ har vi i sommar påbörjat något som vi kallar för arbetsträffar och öppet hus på Hembygdsgården, tredje torsdagen mellan kl: 18.00 och 20.00 varje månad f.o.m. maj och t.o.m. september, där vi kan jobba med olika projekt t.ex. reparationer, kompletteringar i fastigheten, dokumentation och arkivarbete, trädgårdsarbete, öppet hus m.m. ja listan kan göras hur lång som helst.

Idén och syftet med detta är att vi önskar att få en så levande Hembygdsgård som möjligt och erbjuda möjlighet för intresserade att delta i hembygdarbetet och kanske dessutom locka till nya medlemskap samt att höja trivselen tillsammans i vår förening.

Vi har provat detta under sommaren och hösten i år och funnit att det finns behov för detta, så även om Du inte är med i styrelsen är alla varmt välkomna att delta i de olika projekten för en levande Hembygdsgård.

Vi har upprättat en målinriktad arbetslista för detta med många spännande och roliga projektarbeten, så varmt välkomna till träffarna!

Vi kör igång igen torsdagen den 24 maj 2001.

Nya arbetsgrupper

Styrelsen har också under hösten inrättat tre nya arbetsgrupper.

En programkommitté som har till uppgift att upprätta hela årets kalendarium med aktiviteter och program.

Samt en reklam- och marknadsföringskommitté, som har till uppgift att annonsera och sprida våra program och aktiviteter och kanske upprätta vissa utställningar på bibliotek och andra stora kommunarrangemang.

Den tredje kommittén skall jobba med dokumentation och arkivering på Hembygdsgården.

Namnen på kommittédeltagarna kommer att redovisas i nästa nummer av Hembygden.

Tack för ordet

M.V.H.

R. Sahlström

Efterlysning 1

Eftersom vi planerar att starta Café-verksamhet med Öppet hus på Hembygdsgården 2001, med start den 16 maj och t.o.m. den 16 september, onsdagar och söndagar mellan kl. 12.00 och 16.00 om det nu går i lås och om det finnes fyra/fem intresserade damer i föreningen som har tid och ork att stå för arbetsinsatserna tillsammans med Inga Lisa Gustafsson? Tanken med denna utmaning från föreningens sida är i första hand om den går att genomföra att försöka göra föreningen och Hembygdsgården mera känd för UpplandsVäsbys innevånare, där man kan komma och ta en kopp kaffe, trivas tillsammans och få information om vår förening och verksamhet, lära känna våra gamla och nya traditioner, kanske sitta och prata en stund och möjligtvis sälja våra böcker och vykort eller värva någon ny medlem. Hör av Er till Inga Lisa eller till ordföranden.

Efterlysning 2

Eftersom vår kära medarbetare i redaktionskommittén Ann Mari Karlsson efter 13 års fantastiskt och berömligt arbete nu lämnar uppdraget för tidningen Hembygden i redaktionen från årsmötet 2001, så efterlyses härmed någon person som kan tänka sig att efterträda Ann Mari på redaktionsjobbet.

Ann Mari har lovat att sitta kvar i redaktionen fram till årsmötet 2001, då hon även under tiden fram till årsmötet tar hand om efterträdaren och instruerar denne i arbetet på bästa sätt i redaktionsjobbet, så hör av Er till styrelsen med tips eller om Ni själva kan tänka Er att inträda i detta intressanta och spännande uppdrag

Årsprogram 2001

Januari

Söndagen den 21 kl: 13.00

i Ladugården. Diabilder, från Väsby, Höga Kusten, Paris, Kina, Ryskland m.m

Björn Engstrand från SJ foto-klubb visar bilder och berättar. Kaffe till självkostnadspris.

Februari

Onsdagen den 7 kl: 18.00

Förevisning av fotoarkiven. Del 1: vi samlas utanför kulturcentrum (biblioteket) kl: 18.00 där vi blir förevisade i Väsbyrummet.

Därefter tar vi en kort promenad till Väsby centrum och kommunalkontoret plan 2 där Mikael Bonnevier visar och guidar oss i fotoarkivet.

Lördagen den 17 kl: 13.00-15.00

i Ladugården. Stor bokloppis

Mars

Söndagen den 4 kl: 13.00

i Ladugården. Stor konstutställning av Akvarell, Olja, Lapptäcken, Konsthantverk, Smide, Bildvävnad m.m. samtidigt som vi lyssnar till någon musikgrupp.

Lördagen den 17 kl: 13.00

i Ladugården. Årsmöte. Underhållning, kaffe samt förklädesutställning

April

Söndag den 8 kl: 13.00

i Ladugården. Antuna på Almqvist tid. Kåseri av Gunnar Brusewitz. Kaffe till självkostnadspris

Torsdag den 19 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Söndagen den 29 kl: 12.00

Fysingen run. Cykelutflykt med Klas Lundkvist, samling vid Hammarby apotek.

Maj

Onsdagen den 9 kl: 18.00

i Ladugården. Kaffe serveras. Marit Åhlén från Riksantikvarieämbetet berättar och informerar om Runstenar. Runstensfaddrar för Runstenar i Upplands Väsby inbjudes speciellt

Torsdag den 17 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Söndagen den 20 kl: 13.00

Samling vid Hembygdsgården. Byggnadsvård, Klas Lundkvist visar hur man glasar och kittar om gamla fönsterbågar Att diskutera: I maj kör vi igång sommarcaféet!

Onsdagar och söndagar f.o.m den 16 maj t.o.m. den 16 sept?

Juni

Onsdag den 6 kl: xxxx

Nationaldagsfirandet på
Hembygdsgården

Torsdag den 21 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Fredag den 22 kl: xxxx

på Hembygdsgården servering
med saft och kaffe

Midsommarfirande med folkdans
och dans kring majstången

Juli

Söndagen den 1 kl: 11.00

på Hembygdsgården

Sommargudstjänst ute på tunet.
Kyrkkaffe.

Augusti

Söndagen den 19 kl: 13.30-16.00

på Hembygdsgården servering
med kaffe, te, saft och bröd.

Hembygdsgårdens dag med
Loppis, hantverk samt

demonstration av konstsmide och
krukmakeri.

Torsdag den 23 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

September

Föreningsresa till Roslagsmuseet

Torsdag den 20 kl: 18.00-20.00

Arbetsträff på Hembygdsgården

Oktober

Lördagen den 22 kl: 13.00-16.00

i Ladugården. Stort bokloppis

November

Lördag eller söndag den xxxxx kl: 13.00-16.00

i Ladugården kaffe, saft och
varmkorv serveras. Julbasar

December

Fredag den 28 kl: 19.00

i Ladugården Gröt, kaffe, bröd
och sång och musik serveras

Den traditionella Grötfesten på
Menlösa barns dag

SE HIT!

Ett par pigga och alerta personer sökes för
att hålla Hembygdsgården mera öppen i vår
och sommar. Det är bra om du har ett glatt
humör och färdighet i kaffekokning. Hör av
dig till Inga Lisa Gustafsson, tel 590 336 42
eller Rune Sahlström, tel 590 335 58.

Väsby Järnhandel har lämnat Väsbyvägen

- Så synd att ni ska flytta! Det säger många när de hör att affären ska upphöra här på Väsbyvägen och flytta till nya lokaler på Optimusvägen. Det säger Peter Wilund, som varit ägare till järnaffären i 12 år och hyrt affärslokalen av husets ägare.

Skälet till flytten är att lokalerna är uråldriga och tungarbetade och att en extra anställd krävs för att kunderna ska kunna expedieras, berättar Peter Wilund.

Järnhandeln har funnits i huset i ca 50 år men startade längre upp på Väsbyvägen nämligen i det hus där nu Svensk fastighetsförmedling finns. Holger Fermstedt hette järnhandelns förste ägare.

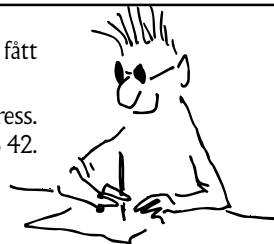
Hembygden återkommer längre fram med mer uppgifter om denna järnhandelsepok i hjärtat av Upplands Väsby.

Det vi ser idag kan vara historia i morgon. Så här såg det ut en oktoberdag i korsningen Väsbyvägen-Industrivägen. Foto: Carin Törner.

Har du betalat medlemsavgiften för 2000 men ändå fått påminnelse?

Vi har fyra stycken inbetalningar utan namn och adress. Ring och kontrollera med Inga Lisa Gustafsson, tel 590 336 42.

Väsbyfestival också på Hembygdsgården...

Den som ville ha lite mer lugn och ro kunde söka sig till Hembygdsgården lördagen den 2 september när det var Väsbyfestival på Vilundavallen.

Hembygdsföreningen höll öppet med kaffeservering, tipspromenad och Loppmarknad på gårdstunet. Vinnare blev Johan Wallin med 8 rätt, därpå följde Marguerite Johansson och Åke Nyblom med vardera sju rätt.

Hembygdsföreningens registrator Inga Lisa Gustafsson och ordföranden Rune Sahlström rättade deltagarnas frågor efter avslutad tipspromenad. Köksbordet i Hembygdsgården är en trivsamt plats att samlas kring. Foto: Carin Törner.

Loppis ger pengar

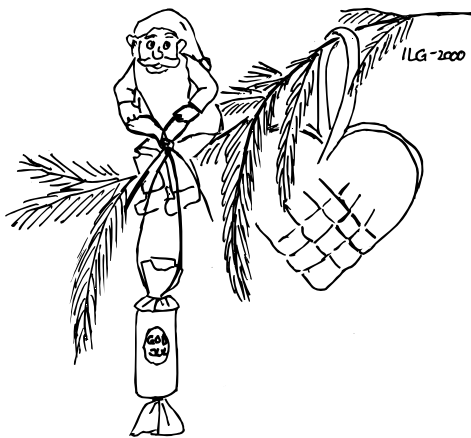
Hembygdsföreningens loppmarknader är ofta välbesökta och ger värdefulla tillskott till föreningens kassa. Denna lördag inbringade loppisen kr 1 571:50 och kaffeserveringen 321 kronor.

Hembygdsföreningens loppmarknader är uppskattade. Bilden togs den 2 september. Foto: Carin Törner.

GRANEN STÅR SÅ GRÖN OCH GRANN I STUGAN

Granen står så mörk och grön
under glans och glitter:
Julens stjärna, blid och skön
högst i toppen sitter.
Bloss och ljus
glimma klart
i vårt hus
underbart.
Granen står så mörk och grön
under glans och glitter.

Bland de många traditioner som hör julen till, är julgranen den mest självklara och ofrånkomliga. Ingen jul utan julgran, eller hur? Julgranen som sådan är dock en sen företeelse i vårt land. Den första beskrivningen av ett svenskt julträd, som tagits in inomhus, är från 1741 och kommer från herrgården Stora Sandby i Södermanland. Den var klädd med saffranskringlor, äpplen och vaxljus.

De tidigast kända julträden över huvud taget är de som de tyska skräna ställde i sina samlingshus på 1400-talet. De klädde träden med gåvor till skråmedlemmarnas barn.

Först under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet blev det vanligt med julgran i svenska bondehem. Däremot förekom i äldre tider att man tog hem "julruskor", dvs. avkvistade granar med toppen kvar, som man satte framför huset. Så småningom klev granen in i husen och bruket spred sig från Tyskland upp till nordligare breddgrader - först bland ståndspersoner och sedan till gemene man. Förr i tiden var det ont om utrymme i många hem och då hängde man upp den lilla julgranen i taket ovanför

julbordet. På så sätt kunde inte heller små barn komma åt granens prydnader.

Utsmyckningen av granen har gamla anor. Man hängde prydnader och godsaker på granens grenar och i slutet av 1700-talet började man i Europa även förse den med ljus. Fram till mitten av 1800-talet var den vanligaste klädseln vaxljus och ätbara saker, såsom bakverk, konfekt och frukt (äpplen). Samtidigt som det blev vanligare att ha julgran, blev klädseln av den mer varierad. Inledningen till "Ett hem" 1898 av Carl Larsson illustreras med en spretig julgran, som är prydd med ljus, pepparkaksfigurer, flätade korgar och fem stora svenska flaggor i toppen. Jenny Nyströms teckningar till tidskrifterna Julklockan och Jultomten strax efter sekelskiftet visar ungefär samma saker: ljus, äpplen, flaggor och flätade korgar av papper.

I storstäderna fanns fr o m omkring 1880 julgransprydnader att köpa: glaskulor, bokmärken, glitter, små dockor av vadd, tyg eller papper - allt importerat från kontinenten. Efter år 1900 kunde man på postorder skicka efter julgransartiklar såsom glaskulor i olika

färger, glasfigurer, tomtar och änglar av vadd, stjärnor, istappar, girlander av glitter, flaggor m.m. Julgranspynt tillverkades också i hemmen efter beskrivning i olika tidskrifter.

Läseboken Hem och Hembygd i Önnemo 1926 beskriver jul i Sörgården på följande sätt:

... I vedboden låg en julgransfot kvar sedan förra julen. Gustav tog reda på den, passade in den nya granen i den och bar så in den i kammaren. Där brukade alltid julgranen stå, mitt på golvet. "Nu får ni klä granen, flickor", sade mor Anna, som hade brättom med andra sysslor. Och Karin och Greta skyndade att hänga i granen röda äpplen av dem som mor hade förvarade i boden, pepparkaksdjuren, som de själva hade bakat, stjärnor, som de klippt ut av guldpapper och karameller, som de köpt i handelsboden, men själva lagt in i brokiga silkespapper med långa, klippta fransar. Så stucko de ljus i ljushållarna och satte fast dem i granen.

Allt emellanåt kommo Sven och Olle och ville titta på. Men flickorna körde alltid bort dem. "Ni får inte se granen förrän den är färdig", sade de ...

I de flesta hem har man sina speciella jultraditioner. Man tar fram samma gamla julprydnader. Man ska ha samma slags gran och samma slags mat. Man arrangerar helgen på samma sätt, som man alltid har gjort - som när barnen var små, som när man själv var liten. Det är som en ritual, som man upprepar och vill känna igen.

Från min egen barndom på 1940-talet minns jag att granen kläddes likadant år från år med glitterstjärna i toppen, flankerad av fyra stora svenska flaggor. Fyra glittergirlander hängde rakt ner och flaggspel på tvären. Julgransljus med hållare av klädnypsmodell och papperskarameller köpta på torget av Karamell-Tilda, som hade sin högsåsong före jul.

Hugo Sabel, nestor i Hembygdsföreningen, bodde som barn i gamla klockargården invid Salems kyrka och minns från sin barndom på 1920-talet att man tog in gra-

nen, satte den i ett träkors och klädde den på julaftons förmiddag. Granprydnaderna bestod av julgranskarameller med fransar i båda ändrar och påklustrade änglar, glitter, vadd, granna glaskulor, äpplen och flaggspel. En flagga eller stjärna satt i toppen. I julgranen hängdes också hemgjorda flätade korgar av papper med hasselnötter i. (Hasselnötterna fanns att plocka i närheten av klockargården.) Hugo berättar också att hans mor till jul brukade sätta en knappt meterhög liten klädd gran på hans systers grav.

Förfrågan om julgransprydnader går vidare till Signelia Häggblom, som liksom Hugo var med och grundade Upplands Väsby Hembygdsförening, men vars hemsocken är Eckerö på Åland. Julgranen var en väldigt viktig sak. Den skulle vara stor och vacker och höggs i skogen strax före jul. I Signelias barndomhem förekom mest enkla prydnader: levande ljus, äpplen från en surapel, som sparats för ändamålet, pepparkakor och papperskarameller. Glitter eller dylikt fanns inte. Granen fick inte stå inne så länge - till Tjugondag Knut skulle den sopas ut och utsopningen av granen var nästan roligare än att ta in den. Pojkarna sprang omkring utanför husen och dunkade i väggarna och flickorna var inomhus och "sopade ut". Dessa traditioner lever ännu kvar i bygden, berättar Signelia, som inom parentes fick åländsk hedersutmärkelse för mångårigt hembygdsarbete 1999 för sina fem historiska romaner och ett flertal teaterpjäser med motiv från Åland.

Knut Pethrus, som bodde på gården "Bredden" i Upplands Väsby med far Lewi Pethrus, pingströrelsens store man, mor och nio syskon, minns från 1930-talet att man varje år ringde till Odenslunda gård för att få en julgran, hämtade den och klädde den någon dag innan själva julafton. Barnen Pethrus var många och ganska livliga, men fadern brukade säga "Låt dem vara barn för hela världen" och i varje fall kunde syskonskaran hålla sig stilla vid tillverkning av papperskarameller och flätade korgar till granen. Knut Pethrus minns

också att granna kulor hörde till granprydnaderna och röda juläpplen från den egna fruktträdgården. Lewi Pethrus var en mycket upptagen person. Förlaget Filadelfia höll julfest på julaftons förmiddag. Därefter följde förplägnad av dussinet hemlösa, som hade fått sitt kvarter ombord på husbåten Arken, som låg vid kaj i Stockholm och först vid fyratiden på eftermiddagen var familjen Pethrus redo för eget julfirande. Det roligaste med julen var kanske ändå de stora julgransplundringarna, som hölls både hos familjen Pethrus och familjen Lidman (Sven och Brita Lidman, Stora Vilunda). Knut Pethrus menar att de Lidmanska julgransplundringarna var i särklass, eftersom tant Brita var en mästare i sådana arrangemang.

Snart är det dags att ta fram den där gamla kartongen med julgranssakerna igen. Om sor-

timentet behöver utökas eller förnyas, så kan man fortfarande få tips för egen tillverkning av julgranspyrdnader i en del veckotidningar. Nyligen fann jag denna beskrivning på hur man tillverkar en julkaramell i ny, rustik version:

Material: tomma toalettrullar, brunt omslagspapper, vanligt snöre och en lackstång är allt som behövs. Rulla papperet runt rullen och knyt om ändarna med snöre. Lacka mitt på "karamellen". Har du en lackstämpel kan du trycka GOD JUL i lacket. Vill du kan du fylla rullarna med godis. Lycka till!

Inga Lisa Gustafsson

Källor: Inge Lövström: Julen i tro och tradition

Maria Flinck: Granna granen

Du gjorde väl du kom

En juldikt av Carl Michael Bellman

Han som ger hjärtat rymd och lungan sammandrager,
själv av den luft han gjort nu andedräkten tager:

han i vars hand var dag är räknad, mörk och klar,
han räknar själv i dag bland människor sina dar.

Han som ger alla djur sin kraft att kunna föda,
blir född, och själv i dag han känner livets möda.

Du gjorde väl, du kom! Din kärlek frälsar oss:

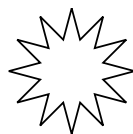
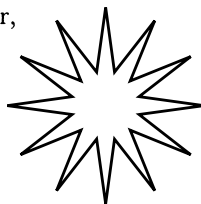
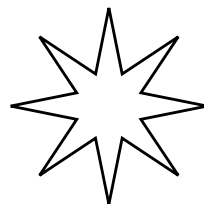
Du gjorde väl, du kom! Din kärlek frälsar oss.

Det blod som i dag rörs utsläcker avgrundsbloss.

De späda ögnakast, som strålar kring din linda,
de skänka världen liv och mörkrens härar binda.

Du gjorde väl, du kom! Men ack min Frälserman,
din vagga och ditt kors stå redan när varann!

Du gjorde väl, du kom! Men ack min Frälserman,
din vagga och ditt kors stå redan när varann!

BOKLOPPIS

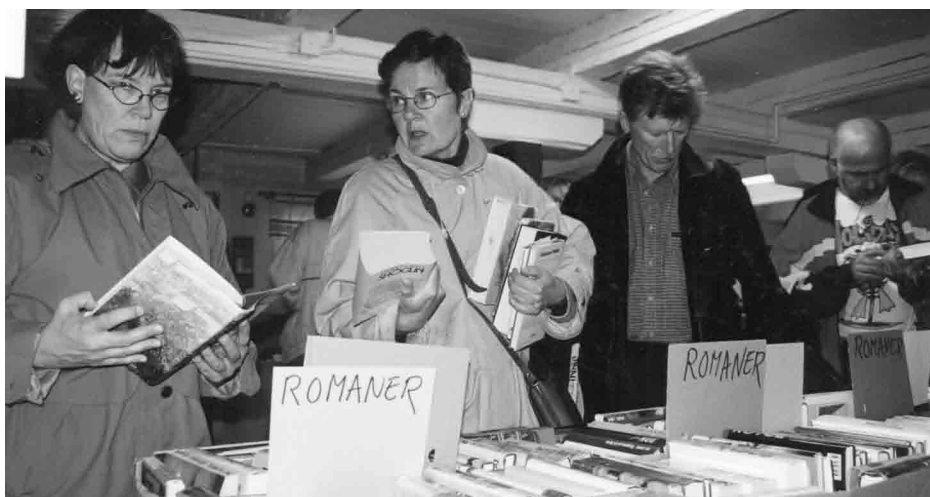
Den 21 oktober hölls höstens bokloppis i Ladugården. Åtskilliga volymer fann nya ägare under de två timmar boklådan var öppen och man kan nog säga att bokloppisen nu fått fotfäste och funnit sin form och sin publik. I år hade vi också försökt marknadsföra den bättre genom att annonsera inte bara i Hembygden och Lokaltidningen, utan också i Kulturkalendern och genom att sätta upp affischer i samtliga kommundelar och i Kulturcentrum. En bokköpare tyckte att vi skulle ha satt upp anslag även i Konsum och det får vi väl ta till oss och tänka på till nästa år.

Fyra besökare efterfrågade kaffe, men det känns mer ogenomförbart med tanke på att alla bord är upptagna av böcker. Denna gång var bokloppisen ett eldorado för alla deckarläsare, men även romanälskare, bridgebitna, idrottsintresserade och djurvänner kunde göra fynd. Udda saker finns också alltid, vilket glädjer många.

Någon kampanj för läsandet tycks inte behövas i Väsby - heder åt den gentleman, som gick hem med trettio böcker! Totalt inbringade bokförsäljningen 4.407:50.

Nästa bokloppis blir preliminärt den 17 februari 2001, samma tid, samma plats, nytt sortiment.

Inga Lisa Gustafsson

Skolbesök

Under 1998 var jag vid ett par tillfällen inbjuden till skolan för att berätta om min egen skolgång i Väsby på 30-talet.

I Hembygdsbladet skrev jag om besöken och att jag gärna ställde upp, om nya erbjudanden kom. I år har jag faktiskt gjort tre besök, det senaste i Frestaskolan den 2/5, då jag besökte två klasser mellan 09:00-14:30. För en pensionär som jag, blev det en hel arbetsdag, men det var och är roligt att få ställa upp.

Som tidigare blev det frågor av skiftande slag och det var också svårt att få eleverna att tro på allt jag hade att berätta. Den här gången hade jag även gått lite utanför skolgången och hade med mig en medalj från Kungl. Patriotiska Sällskapet, som min far fick vid Optimus 50-års jubileum i Folkets Park 1949.

Som jag anade blev medaljen mycket intressant bland både flickor och pojkar och många frågor dök upp. Bl.a. om Optimus - en av kommunens största inkomstkällor på sin tid, som i det närmaste är okänt bland dagens barn och ungdomar här i Väsby.

Lennart Hedlund

Grötfest

Torsdagen den 28 december 2000

Den traditionella grötfästen som hålls på Menlösa barns dag i Hembygdsgårdens ladugård

Kl: 19.00. Anmälan om deltagande gör Du senast den 17 december till Nora Lundberg, tel. 590 335 49 eller Anne Maxe, tel. 590 313 53.

Mojsen - minnen från ett matställe

Lika välkänt som själva Optimus, men föga omskrivet, var dess näringsställe "Optimus Matsalar", gemenligen kallat "Mojsen". Ingen har kunnat ge någon helt tillfredsställande förklaring till denna benämning – den ärade läsekretsen kan?

Det är för mig okänt när matsalarna öppnade, men min sagesman Lennart Hedlund kommer ihåg att restaurangen fanns 1930 och troligen mycket tidigare än så. Till matstället hörde på 30-talet en egen svinstia, varifrån Lennart har ett livligt minne av slakten. Restauratör var då en fru Holmdahl och varje söndag intog dåvarande direktören vid Optimus, Gilbert Otterström, och sonen Styrbjörn sin middag på Mojsen. Fru Otterström deltog inte i dessa söndagsmiddagar.

Husen där matsalar och personalbostäder var inrymda är rivna, men adressen skulle idag motsvara Optimusvägen 14 (gamla polisstationen). Och varför hette det matsalar och inte matsal? Jo, för att det fanns två matsalar, en för arbetare och en för tjänstemän. Man gick in i samma tambur och skildes sedan åt genom varsin dörr. I arbetarmatsalen portionerades maten ut, medan man som tjänsteman fick servera sig själv vid gående bord.

Solveig Lindroth, som arbetade som hembiträde i Saltsjöbaden, fick på våren 1955 ett tips om att det fanns ett ledigt arbete som restaurangbiträde vid Optimus Matsalar i Upplands Väsby. Hon fick anställning och började arbeta på Mojsen den 1 juni 1955. 100 kr i månaden plus fri kost och logi var lönen. Logiet bestod av ett delat rum på nedre bot-

ten i huset och så småningom ett eget rum en trappa upp i restauratörens, fru Elsy Nilsson, våning.

1955 arbetade sex anställda i rörelsen: Gun Stjärngren (kokerska), Astrid Andersson (?), Birgit Niklasson, Gerda Rosengardt, Violet Kindlund och Solveig Thorborg (senare Lindroth). Ibland ryckte Elsy Nilsson själv in och även hennes syster Signe Svedling och dotter Eivor Adamovicz.

Mojsens baksida
Foto: Solveig Lindroth

Solveig fick börja i köket med litet av varje. Efter en tid fick hon tjänstgöra tillsammans med Astrid i baren. De arbetade omväxlande med portionering och kassa. Köket låg på samma plan som barserveringen och maten bars in i stora plåtkantiner. Köerna kunde bli långa – det var många som utspisades varje dag.

En period började det försvinna pengar och cigaretter och Astrid och Solveig tyckte att situationen var obehaglig och kände sig misstänkta. En matgäst flicka stoppade pengar i egen ficka i stället för i kassaapparaten och hon

fick omgående sluta. Någon större omsättning av personal förekom annars inte.

Arbetskläder – vita rockar – ingick också i Solveigs lön. Arbetstiden var mellan kl. 7:00 och 18:00 med en eftermiddag i veckan och var tredje lördag och söndag ledig.

På Mojsen serverades både lunch och middag. Det fanns två rätter att välja på till lunch och även en à la carte-matsedel med högre priser. Till middag serverades bara en rätt och på söndagar endast en måltid.

Maten på Mojsen bestod i stort sett av rejäl husmanskost, t.ex. falukorv med stekt ägg, biffstek, pyttipanna med ägg och rödbetor, pannbiff samt varje torsdag ärtsoppa och pannkaka. Det senare gick åt som smör i solsken, minns Solveig.

Fisk och grönsaker levererades på tisdagar och fredagar per bil av Rudolf Pettersson, "Fisk-Pelle". En del andra varor togs från Martin Ohlsson. Pannskötare Lindgren vid Optimus brukade hjälpa till med att bära upp

*Gerda Rosengardt och Dick Adamovicz
Foko: Solveig Lindroth*

potatishinkar åt flickorna från källaren till Mojsens kök.

Det ingick inte på något sätt i hans ordinarie sysslor. Han tittade in och tog ett handtag om det behövdes ändå.

Vissa personer åt sin mat på Mojsen i alla år. Sixten Edling, som arbetade på Optimus under några år på 1950-talet, åt både lunch och middag där. Han, liksom ett antal andra ogifta karlar, bodde då på Löteborg och han håller med om att ärtor och pannkaka var en mycket populär maträtt. I övrigt tyckte han att skivad falukorv kanske återkom alltför ofta på matsedeln. Sixten minns också från den tiden att den kände väsbyprofilen "Ärtan" (Harry Sandberg) och hans gäng intog sina måltider på Mojsen.

Ibland hade Optimus också stora personalfester i matsalarna. Kalle Lindroth, som kom från Muskö och arbetat på Optimus sedan 1937, började slå sina lovar allt tätare kring bardisken på Mojsen och 1958 gifte sig Solveig och Kalle. Bröllopsmiddagen hölls förstås på Mojsen och det serverades lax, stek, glass, kaffe och tårta till ett fyrtiotal gäster på fru Nilssons bekostnad. Solveig tröttnade till slut på den dåliga lönen och slutade på Mojsen 1961.

Lennart Stockman tycker sig minnas att ett mål mat vid den tiden kostade 2:50. Priset höjdes senare till 3:-.

Efter en tid på ett café i Stockholm återvände Solveig Lindroth till Mojsen och arbetade där tills matstället lades ner 1962. Då öppnades en restaurang i det nybyggda Medborgarhuset. Den blev dock inte så känd eller så långlivad som Mojsen.

Inga Lisa Gustafsson

**Har du ny adress?
Tänker du flytta under året?
Kom ihåg att meddela adressändringen till
hembygdsföreningen!**

Av Margareta Beckérus

Familjen Beckérus renoverar Eds prästgård

Prästgårdens flygel fick nytt liv

Förra året såldes Eds prästgård till oss, två generationer Beckérus, som nu har ett ansvarsfullt uppdrag att bebo och vårda dessa gamla byggnader. För att göra norra flygeln beboelig krävdes en omfattande renovering, som just avslutats.

Tre familjer är nu ägare till prästgården; i huvudbyggnaden bor dottern Karin med make Per Rosander, i södra flygeln planerar sonen Olle en bostad, än så länge bara på projektstadiet, och i norra flygeln bor numera vi äldre.

Flygeln är byggd någon gång på 1700-talet och det återstår en del forskning innan man kan säga hur stort det ursprungliga huset var, eftersom det förmodligen är byggt i två etapper. Tak, väggar och golv var nästan överallt täckta med tretex, masonit och plast-

Norra flygelns veranda har fått nya profiler på stolparna och nyinsatta pardörrar i ålder som huset. Dörrarna har delvis kvar sin originalfärg och har endast behandlats med linolja.

Renovering av prästgårdsflygeln på gammalt sätt och med gamla metoder. Här förminskas de gamla spegeldörrarna som ska sitta innanför ytterdörrarna.

mattor. Det såg fint ut men därunder dölde sig en hel del murkna eller möjliga bräder, gamla elledningar och - det mest spännande - tapeter, färger, plankor och annat som skvallrade om husets långa historia.

Vi började med ett av de små enkla köken, som tillkommit under 1900-talet, för att få ett fungerade badrum. Så snart golvet kom i dagern visade det sig att huset låg på en så kallad oluftad grund, alltså rakt på backen, ett byggnadssätt från 1700-talet. Det var bara där vattenledningar dragits senare som röta och fuktskador uppstått på golvet. I övrigt var det torrt och varmt - jordvärme! I det största rummet låg dessutom längs väggarna en rad tegelstenar, så k munkstenar. Taken var nästan alla perfekta med sina breda plankor. En enda rutten bjälke på vinden fick bytas ut.

På rekordtid, totalt 8 månader, fick vi huset i ordning. Vi prioriterade skorstenarna,

som båda fick eldningsförbud direkt av sotaren. Det visade sig att den ena fick byggas om uppe på vinden och i båda fick vi dra ner metallrör för att få alla spisar och kakelugnar eldningsfäihiga. Kakelugnsmakaren flyttade en av ugnarna från ett litet rum in till vardagsrummet, där ett valv gapade efter en långesedan nerplockad kakelugn.

Vad är väl viktigare i ett gammalt hus än att kunna elda på gammalt sätt, som komplement till den vattenburna elvärmn.

Någon gång måste den tidigare ägaren, kyrkan ha fått ett antal jättelånga element över och installerat dem här. Fönstrens proportioner återkom när vi bytte de gamla elementen mot nätta och dölde dessa bakom elementskydd i rotting. I hallen, där elementet var väl modernt, satte vi ett nytt i gammal stil.

Fönstren, alla utom två enkla rutor med innanfönster, renoverades på gammalt sätt och

Att renovera de gamla fönstren med nytt linoljekitt och dito färg är tidsödande och luktar gott!

De ursprungliga golvplankorna i vardagsrummet avslutas med en rad så kallat munktegel. Hallgolvet utanför har lagts med handgjorda terrakottaklinkers, som behandlats med olja och vax. Dörrkarmen har skrapats ner till sina två understa färglager.

Det gamla köket fick behålla sin vedspis men diskbänken i smygen innanför togs bort

Empirkakelugnen flyttades från ett annat rum in hit i vardagsrummet, där den passade bättre. Framför spisen en kalksten som beställts från Borghamn vid Vättern.

... och där visade sig timmerväggar och en bit mur samt ett delvis ruttet golv som måste bytas ut ...

*... och här är resultatet!
Timmerväggarna och muren är kvar, en ny spiskupa har murats till vänster med plats för spishäll och ugn. Liten vask med Ikea-skåp under och till höger en specialsnickrad fönsterbänk med hyllor framför elementet.*

Matrummet sett från köket, där golvet behandlats med kalk och såpa, taket målats med limfärg och väggarna tapetserats.

Tidsdokument bakom lager av masonit, dess tidningsurklipp från 30-talet då komminister Sven Odenrick renoverade flygeln.

visades sig hålla vinterkylan ute även utan klisterremсор första vintern. En hel del skraparbete lades också ner på flera av de gamla dörrarna. Upp till åtta lager färg skrapades bort, bara de två understa sparades, de andra lagren dokumenterades i en liten "färgtrappa".

På timmerväggarna fanns rester av tapeter, från en ursprunglig marmorimiterande målad tapet till jugend och småblommigt. Vi valdes att fotografera, spara några bitar och täcka allt igen med 6 mm spånplatta som senare tapetserades. Här och där fanns spår av komminister Sven Odenricks framfart, denne snickarintresserade man som ägnat sig åt att reparera den medfarna flygeln under sin tid från 30-talet och framåt på prästgården. Där om vittnade hans små instuckna lappar, ja, till och med en flaskpost, som hittades bakom väggen.

Nya golv fick läggas i kök och hall och vi valde naturella terrakottaklinkers för att

komma så nära tegelstenen som möjligt. I övrigt byttes en del golvbräder ut - mot likadana, gamla - och trägolven är nu genomgående skurgolv.

Rummens indelning ändrades förstas inte, det får man inte göra i ett k-märkt hus som detta, utan de enda synliga förändringarna består i att ett litet tvättrum och toalett i det största rummet tagits bort och att femtiotalsskåpen i köken försvunnit och att vi gjort en dörrfri öppning till köket från matrummet. Med mycket pusslande i köket fick vi förutom den ursprungliga vedspisen in en spishäll, en kombinerad ugnmikro och en liten vask i hörnet. I det andra hörnet arbetsbänk med diskho i kalksten, några Ikea-skåp som även täcker kyl och frys och ett gammalt vitrinskåp för glasen. Ett underbart kök blev det!

Exteriört ska man förstas inte ändra men när representanterna från de antikvariska myn-

digheterna var på inspektion fick vi godkänt i efterhand för att ha bytt ut den moderna ytterdörren till pardörrar från 1700-talet, som vi hittat på antikmässan. Dragiga förstås, men vår påhittige snickare hittade två gamla innerdörrar och anpassade dem i storlek. Han satte också på några träprofiler på verandastolparna, enligt modell från farstun i motsatt långa. Några små detaljer som betyder allt för helhetsintrycket! Precis som att så banala saker som golv- och taklister är avgörande för helheten. Där de ursprungliga listerna försvunnit duger bara nya som tillverkats för hand med gamla redskap som hyvel och yxa och med de gamla som förebild. Och ska man reparera den gamla lerklinade väggen i hallen som med möda skrapades fram, så får man blanda sin lera med sand och sågspån och "kasta" upp den på väggen på gammalt vis. Så gjorde jag och det var roligt!

Färgerna likaså, de blandas eller pigmenteras med fördel hemma, limfärgen till taket, linoljefärgen till snickerierna. Utgångspunkten är förstås husets färgskala.

Om någon nu tror att denna renovering skulle ha kunnat genomföras utan jätteinsatser av många engagerade personer, från hantlangare till yrkesskickliga kulturhantverkare, så tror han förstås fel. Det har varit ett jättejobb. Inte har det blivit särskilt billigt heller, men ska huset fungera fint i några hundra år till så gäller det ju att göra saker rejält och använda de rätta materialen som hjälper huset att andas och må väl.

Ambitionen har varit att återställa en del av det ursprungliga och se till att huset överlever men också att få ett fungerande hem. Och det har vi fått!

Matrummet har tidigare varit vigselrum. Här dukar Margareta Beckérus en buffé på det gamla slagsbordet

Vågrätt

1. Sådana känslor bör man hysa.
9. I arbetet kan sådana ske.
12. Får man ta ibland.
13. Löses ut på Posten.
14. Gör tuppen.
- 15, Morgontidning.
16. Iriska namnet på Island,
18. Kan modet vara.
19. Förbjudet i skolan.
21. Gör man kallt ibland.
22. Tack för att det finns.
21. Allt Ditt är
24. Are Waerlandföda.
26. Stås i.
27. Hedebybo.
30. Skadar ej att bli ibland.
31. Påminnelse.
33. Skall avlägga avgångsexamen.

Lodrrätt:

1. Där ligger Algeriet.
2. Jonas Alströmers hemvist.
3. Kan man sig till någon.
4. Sa Nicke.
5. Amerikanskt uttryck.
6. Mäts i watt.
7. Vatten som omsluts av en atoll.
8. Översvallande.
10. Är snobbaktig.
11. Overksamma.
17. Svärdsliilja.
20. Konsten att göra guld av oädla metaller.
23. Lever många av.
25. Har vi alla ett.
26. Starkvara.
28. Ordnar bl.a. vidareutbildning.
29. Hör ihop med långhalm.
32. Ord som snart är ute.

Lösningar på korsordet 4/00 skall insändas senast den 15. januari 2001 till Lennart Hedlund, Centralvägen 6A, 194 76 Upplands Väsby
Vi delar ut bokpriser till de tre först öppnade rätta lösningarna.

Namn

Adress

.....

1	2	3	4	5		6	7		8
9					10			11	
12					13		14		
15			16	17			18		
19		20		21					
	22		23						
24							25	26	
27				28	29		30		
		31				32			
33									

Ordgåta: Vilket ord döljde sig här?

R	E	F
S	E	T
K	N	I

Upplösning: Frenetisk

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans. Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

Hyresgästen ansvarar för att inga obehöriga får tillträde till lokalen.

Eventuell diskning och städning sköts av hyresgästen, om så ej sker debiteras en extra avgift på 200 kr.

All skadegörelse som orsakas av hyresgästen skall ersättas av denne.

Efter avslutad aktivitet skall hyresgästen tillse att belysningen släcks och att kranar, fönster och dörrar stängs.

Vid ommöblering skall lokalen återställas i ursprungligt skick.

I övrigt skall hyresgästen följa de anvisningar som lämnas av boställsvärdinnan.

Nycklar hämtas hos boställsvärdinnan efter överenskommelse och lämnas åter senast dagen efter hyrestillfället.

Lokalen skall vara utrymd senast kl 24.00

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49

Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53

God Helg önskar redaktionen

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2000-2001

Rune Sahlström, ordförande	Telefon 590 335 58
Gunilla Ahlberg, sekreterare	590 834 40
Bo Larsson, kassör	590 339 94
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, vice ordf., boställsvärd	590 928 58
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Carin Törner, ledamot	590 870 69
Bengt Hedlund, kommunvald ledamot	590 304 95

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Kjerstin Björkman,
Gunilla Kinell, Margareta Johansson,
Arnold Härmark, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Ann Mari Karlsson, redaktionskommitté	590 314 23
Lennart Hedlund, redaktionskommitté	590 911 92
Carin Törner, styrelsens representant	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Björn Lundin
Harald Forslund

ERSÄTTARE

Lars Eklund
Frank Granåker

BOSTÄLLSVÄRDINNOR

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Valberedning

Kerstin Hammarin, Harald Torkelsson,
Lennart Hedlund